

Türkçe ve İngilizce atasözlerinde “ötekilik”*

“Otherness” in Turkish and English proverbs

Özlem Kurtoğlu Zorlu¹

Gönderilme tarihi: 24 / 05 / 2018

Kabul tarihi: 01 / 07 / 2018

Öz

Bu çalışmanın amacı öteki kavramı ile ilgili Türkçe ve İngilizce atasözlerini inceleyerek bu iki dil ve kültürdeki benzerlik ve farklılıkları belirlemektir. Türkçede “başkası”, “el”, “eloğlu” ve İngilizcede “other(s)” gibi öteki kavramı ile ilgili sözcükleri ve sosyal ilişkilerle ilgili sözcükleri içeren atasözleri, bu kültürlerde kimlerin “öteki” olarak görüldüğünü belirlemek amacıyla yansıtıkları bakış açısı bakımından incelenmiştir. Bulgular, Türkçe atasözlerinde başkaları ile ilgili sözcüklerin İngilizce atasözlerindekiyle göre daha fazla olduğunu ve başkalarının olumsuz bir biçimde yansıtıldığını göstermektedir. Türkçe atasözlerinde yoksullar, üvey evlatlar, kız çocukları, kadınlar, engelliler, Çingene, Kürt ve gayrimüslimler öteki olarak görülmektedir. İngilizce atasözlerinde en belirgin biçimde ifade edilen ötekiler Kızılderililer, Yunanlar ve Fransızlardır.

Anahtar Sözcükler: Ötekilik, atasözleri, dil ve kültür

Abstract

The aim of this study is to investigate Turkish and English proverbs related to the concept of otherness to identify similarities and differences between these two languages and cultures. Proverbs including words related to the concept of otherness such as ‘başkası’, ‘el’, ‘eloğlu’, etc. in Turkish and ‘other(s)’ in English and proverbs including words about social relations are analyzed in terms of the point of view they reflect to understand who are considered as “others” in these cultures. Findings indicate that in Turkish idioms, words about others are more frequently used and others are reflected negatively. In Turkish proverbs, the poor, step-children, girls and daughters, women, people with disabilities, Gypsies, Kurds and non-muslims are considered as others. In English proverbs, Indians, Greeks and Frenchmen are obviously seen as others.

Keywords: Otherness, proverbs, language and culture

1. Giriş

İnsanın kendi kimliğini açıklayabilmesi için “başkası”na ihtiyacı vardır. “Ben”, ancak “ötekiler”den farklılıklarıyla tanımlanabilir. Aynı şekilde toplumlar da başka toplumlardan farklılıkları, yani ayırıcı özellikleri ile kendi kültürlerini tanımlayabilirler. Kişiler ya da toplumlar ötekileri değerlendirirken kendi kültürlerinin ölçütlerini esas alırlar. Bunu genel anlamıyla kültürle karıştırdıklarında, başkalarını “kendilerinin eksik biçimi” olarak görürler ve farklılıklarıyla kabul et-seler de, eksik olarak gördükleri ötekini hep kendilerinden aşağıda bir yerde konumlandırır (Schnapper, 2005, s. 26). “Öteki”nin tanımlanmasında bir güç ilişkisi söz konusudur. Egemen

* Bu çalışma 20-22 Nisan 2018 tarihleri arasında Antalya – Türkiye’de düzenlenen 5. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Konferansında sözlü olarak sunulan ve bildiri kitapçığında genişletilmiş İngilizce özeti basılan “Otherness in Turkish and English proverbs” başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi, Mersin, Türkiye, ozlemkurtoglu@mersin.edu.tr

olan grup, kendi özelliklerinin değerini dayatırken, ötekilerin özelliklerini değersizleştirir (Staszak, 2008, s. 2). “Öteki”nin sözlük tanımında da bu değersiz görme durumu sezilmektedir. Sözlük tanımına göre öteki, “sözü edilen veya benzer iki nesneden önem ve konum bakımından uzakta olan” ve “mevcut kültürün içinde dışlanmış olan”dır (“öteki”, t.y.). Daha önemsiz ve uzakta görülenler, aşağılananlar ya da dışlananlar, yani ötekiler her toplum için farklı olabilir. Deliler, akıllılar için öteki, bulaşıcı hastalığı olanlar, sağlıklılar için öteki olabilir (Şengül, 2007, s. 98). “Kadın erkeğin, hayvan insanın, yabancı yerlinin, (...) ötekisidir” (Bauman, 1991, s. 8).

Bir toplumun kendini ve ötekileri nasıl tanımladığı, o toplumun diline bakılarak anlaşılabilir. Aksan (1977, s. 67) bazen dildeki bir sözcüğün bile o dili konuşan topluluğun inançlarını, gelenek ve göreneklerini, kültürünü, toplumu oluşturan bireyler arasındaki ilişkileri anlama konusunda bize fikir verebileceğini söyler. Çünkü dil ile kültür arasında karşılıklı bir ilişki vardır. Diller, kullandıkları toplumun kültüründen izler taşırlar ve aynı zamanda o kültürü aktarmada önemli rol oynarlar. “Toplumda madde ve kavram olarak var olan her şey *dilde* de vardır. Kültürel ve tarihi miras, ancak dil aracılığı ile yeni kuşaklara aktarılır. Dil, kültürel muhtevanın bir ansiklopedisi, hazinesi ya da sözlüğü gibidir” (Güvenç, 2016, s. 140). Aksan’ın (2015, s. 11) da değindiği gibi bir dildeki kavramların ve bunlarla ilgili sözcük, atasözü, deyim ve kalıp sözlerin incelenmesiyle o toplumun kimliğini ve kültürünü tanımak mümkündür.

2. Atasözleri ile ilgili çalışmalar

Türkçe atasözleri üzerine yapılmış birçok çalışma vardır. Bunlardan bir kısmı atasözlerinin eğitim öğretimde kullanımı ile ilgilidir. Çakmakçı (2009) Türkçe öğretiminde kavram geliştirme açısından atasözü ve deyimlerin kullanımını, Akpınar (2010) yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde atasözü ve deyimlerden yararlanılmasını, Güven ve Halat (2015) yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarında Türkçe atasözleri ve deyimlerin kullanımını araştırmıştır. Bulut (2011) ise değerler eğitiminde atasözlerinin yerini incelemiştir.

Türkçe atasözleri üzerine yapılan diğer çalışmaların konularından bazıları duygular, hayvan adları, dini motifler, (kadın – erkek, çocuk, aile ve akrabalık, vb.) insan ilişkileri, diğer halk ve topluluklardır. Duygu ifade eden atasözlerini araştıran Ağış (2007) Yahudi İspanyolcası ve Türkçedeki atasözleri ve deyimleri karşılaştırmış, duyguların ifadesinde yüz duyu organlarının kullanımındaki benzerlik ve farklılıkları açıklamıştır. Pourhossein (2016) Türkçe ve Farsça atasözlerindeki hayvan metaforlarını bilişsel açıdan çözümlenmiş ve hem kültürel hem de kavramsal bakımdan kültüre bağlı benzerlik ve farklılıklar olduğunu ifade etmiştir. Hayvan adlarının geçtiği atasözlerini konu alan diğer çalışmalar ise Düşmez (2014), Özdemir (2014) ve Eyüpoğlu (2017)’dir. Eser (2012) atasözlerinde dini motifleri ele almıştır. Atasözlerinde günlük hayatı konu alan Beğenmez (2013) ise insanın çeşitli özellikleri, aile ve akrabalık ilişkileri, sosyal ilişkiler, ekonomi, iş ve meslekler, tarım, iklim, dini konular, yiyecekler, renkler ve hayvanlar ile ilgili atasözlerini incelemiştir.

Karadağ (2013) Türk atasözlerinde çocuk ve çocukluğun nasıl ele alındığını incelemiştir. Çocuk temalı atasözlerinde sık kullanılan ilk 100 sözcüğü belirlemiş, bu sözcük sıklığına dayanarak yaptığı incelemede erkek çocuklarına kız çocuklarından daha fazla değer verildiği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca çocuğun genel olarak değerli bir varlık olarak görüldüğünü, buna rağmen çocukluk döneminin olumsuz olarak ele alındığını tespit etmiştir. Çocukla ilgili atasözlerini konu alan bir

başka çalışma ise Rusieshvili ve Gözpinar (2014)'tür. Bu çalışmada Türkçede ve Gürcücede çocukla ilgili atasözleri anlamsal açıdan incelenmiş ve çocuğa, çocuk yetiştirmeye yönelik bakış açısı bakımından bu iki kültür arasındaki benzerlik ve farklılıklar açıklanmıştır.

Yurtbaşı (2015) aile ilişkileri ile ilgili Türkçe atasözlerini incelemiştir. Al-Salemi (2017) Yemen ve Türkiye'de aile ve akrabalık ile ilgili atasözlerini inceleyerek bu iki kültür arasındaki benzerlikleri ortaya koymuştur. Bir başka karşılaştırmalı çalışma ise Yeraliyev (2015)'tir. Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde yakın akrabalık isimlerini içeren atasözlerinin incelendiği bu çalışmada hem Türkçe, hem de Kazakça atasözlerinde en sık kullanılan akrabalık teriminin "çocuk" olduğu görülmüştür. Her iki lehçede de çocuk sözcüğünün en sık geçen sözcük olması, bu iki kültürde de çocuğa ne kadar önem verildiğini göstermektedir.

Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki atasözlerinin karşılaştırıldığı bir başka çalışma ise Gürsu (2009)'dur. Geniş kapsamlı olan bu çalışmada ele alınan konulardan bazıları bireyler arası ilişkiler ve toplumlar arası ilişkiler hakkındaki atasözleridir.

Gülpinar (2016) Türkçe atasözleri ve deyimleri yansıttıkları insan ve değer anlayışı bakımından incelemiş ve insan haklarına aykırı öğütler içeren atasözleri ve deyimleri belirlemiştir. Bu çalışmada şiddeti onaylayan, öldürmeyi tavsiye eden, işkence ve kötü muameleyi öneren, cinsiyet ve ırk ayrımcılığı içeren çok sayıda örnek olduğu ifade edilmiştir.

Türkçede kadınlarla ve erkeklerle ilgili sözcüklerin geçtiği atasözlerini inceleyen Pasin (2017), bu atasözlerinde kadınlara yönelik basmakalıp inanışları ve ayrımcılık içeren ifadeleri belirlemiştir. Çalışmanın bulgularına göre bu ifadeler, kadına pasif ve itaatkar bir rol biçmektedir. Aydınnoğlu (2015) de, Türkçe atasözlerinde kadınlarla ilgili çok sayıda olumsuz ifade olduğunu, kadınların atasözlerinde güvenilmez, sır tutamaz, kötü ve tehlikeli, ikiyüzlü, vefasız, huysuz insanlar olarak yansıtıldığını örneklerle açıklamıştır.

Türk atasözü ve deyimlerinde halk ve topluluk isimlerini inceleyen Küçük, (2004) Çingene, Arap, Kürt ve Yahudi adlarının geçtiği atasözlerinde bu halk ve topluluklara yönelik çok sayıda olumsuz ifade bulunduğunu tespit etmiştir.

İngilizce atasözleri üzerine yapılan araştırmaların çoğu karşılaştırmalı çalışmalardır. Weber, Hsee ve Sokolowska (1998) risk ve risk alma ile ilgili Amerikan, Alman ve Çin atasözlerini incelemiş, benzerlik ve farklılıkları ortaya koymuştur. Dabbagh ve Noshadi (2015), İngilizce ve Farsça atasözlerinde zamanın nasıl kavramsallaştırıldığını ve bu kavramsallaştırmaların dilde nasıl ifade edildiğini karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Yiyecek ile ilgili Çince ve İngilizce atasözlerini kültürel dilbilim açısından inceleyen Wang ve Jia (2016) ise batı kültürü ile Çin kültürü arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemiştir.

Bu çalışmanın amacı öteki ile ilgili Türkçe ve İngilizce atasözlerini inceleyerek bu iki dil ve kültürdeki benzerlik ve farklılıkları ortaya koymaktır.

3. Yöntem

Türkçe ve İngilizcede başkalarının, "ötekiler" in nasıl ifade edildiğini, kimlerin "biz", kimlerin "öteki" olarak görüldüğünü, bu iki kültürde ötekilere yönelik yaklaşımın benzerlik ve farklılıklarını belirleyebilmek için Türkçe ve İngilizce atasözü sözlüklerinden yararlanılarak ötekilerle ilgili sözcükleri içeren atasözleri (Türkçede "başkası", "el", "eloğlu"; İngilizcede "other" ve "others" sözcüklerinin geçtiği atasözleri) belirlenmiş ve yansıttıkları bakış açısı bakımından incelenmiştir. Atasözü sözlükleri olarak Türkçe için Aksoy (2015), İngilizce için Speake (2008) kullanılmıştır.

Benzer bir inceleme de sosyal ilişkiler (akrabalık terimleri, arkadaş, dost, düşman, komşu, misafir, vb.), farklı toplumsal kesimler (zengin, fakir) ve engellilerle ilgili sözcükleri içeren atasözleri üzerine yapılmıştır. Kimlerin “öteki” olarak görüldüğü, atasözlerinde ötekilerle ilgili nasıl bir yaklaşımın öğütlendiği üzerinde durulmuş ve bu iki kültürden dile yansıyan dünya görüşünün benzerlik ve farklılıkları ortaya koyulmuştur.

4. Bulgular ve yorum

4.1. Türkçede başkaları ile ilgili sözcükleri içeren atasözleri

“Yakınların dışında kalan kimse, yabancı” (“el”, t.y.) anlamına gelen *el* sözcüğünün kullanıldığı çok sayıda atasözü vardır. Bu, bize Türklerin başkalarını çok önemsediklerini gösteriyor olabilir. El ile ilgili olumlu ya da tarafsız sayılabilecek atasözleri olmasına rağmen, olumsuz olanlar çoğunluktadır. “Akarsuya inanma, eloğluna dayanma”, “Elden gelen geç gelir, onda da karnın aç kalır” vb. atasözleri ele güvenilmemesi gerektiğini anlatır. “Ana besler hurmayla, eloğlu karşılar yarmayla” elden gelebilecek zararlara karşı uyarır. “El, adamı cömert der maldan eder, yiğit der candan eder” ve “El ağzına bakan, karısını tez boşar” elin sözlerine güvenerek hareket etmemek gerektiğini anlatır. “El el için ağlamaz; başına kara bağlamaz”, “El elin eşeğini türkü çağırarak arar”, “El elin nesine, gülerek gider yasına” elin bizim sıkıntımızı gerçekten paylaşmayacağını anlatır. Aynı şekilde ele karşı önerilen davranış biçimi de kendimizi onlar için üzmememiz, sıkıntıya sokmamamız yönündedir. “El için ağlayan (iki) gözden olur, (yar için dövünen dizden olur)” ve “El için yanma nare (ateş), yak çubuğunu safanı (keyfini) ara” atasözleri, bizim de el için üzülmememiz gerektiğini anlatır. Atasözlerinde *el*, güvenilmeyecek, bize zarar verebilecek, bizim derdimizi samimiyetle paylaşmayan kişiler olsa da, onlara kötülük yapmamak gerektiği de söylenmektedir: “Çalma elin kapısını, çalarlar kapını” ve “El için kuyu kazan, evvela kendi düşer” bizi bu konuda uyarmaktadır.

Tablo 1. *El* sözcüğünü içeren atasözleri

Olumlu ya da tarafsız
Atın varken yol tanı ağın varken <i>el</i> tanı.
Dereyi, tepeyi sel bilir; iyiyi kötüyü <i>el</i> bilir.
Düğün <i>el</i> ile, harman yel ile. (Harman yel ile, düğün <i>el</i> ile.)
<i>El</i> ile gelen düğün, bayram(-dır).
Olumsuz
Akarsuya inanma, <i>eloğluna</i> dayanma.
<i>Elden</i> gelen geç gelir, onda da karnın aç kalır.
<i>Elden</i> gelen övün (ülüş) olmaz, o da vaktinde (her vakit) bulunmaz (gelmez).
<i>El</i> atına (eğreti ata, emanet ata) binen tez iner.
<i>El</i> eliyle yılan tut, onu da yılan tut.
<i>Elin</i> ağzı torba değil ki (çekip) büzesin.
Ana besler hurmayla, <i>eloğlu</i> karşılar yarmayla.
<i>El</i> , adamı cömert der maldan eder, yiğit der candan eder.
<i>El</i> ağzına bakan, karısını tez boşar. (<i>Ele</i> uyan eşini boşar.)
<i>El el</i> için ağlamaz; başına kara bağlamaz.
<i>El elin</i> eşeğini türkü çağırarak arar.
<i>El elin</i> nesine, gülerek gider yasına.
Ele karşı önerilen davranış biçimi
<i>El</i> için ağlayan (iki) gözden olur, (yar için dövünen dizden olur).
<i>El</i> için yanma nare (ateş), yak çubuğunu safanı (keyfini) ara.
Çalma <i>elin</i> kapısını, çalarlar kapını.
<i>El</i> için kuyu kazan, evvela kendi düşer.

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). "Otherness" in Turkish and English proverbs. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

Tablo 2’de, *başkası* ve *yabancı* sözcüklerini içeren atasözleri yer almaktadır. *Başkası* da *el* gibi, bizim derdimize üzülmeyen kişileri anlatmaktadır. *Yabancı* da, toplum tarafından benimsenmeyen, toplum içine kabul edilmeyen kişidir. Türkçe atasözlerinde insanlar için kullanılan *öteki* sözcüğü bulunmamaktadır.

Tablo 2. *Başkası*, *yabancı* ve *öteki* sözcüklerini içeren atasözleri

Başkası	Yabancı	Öteki
Ağlarsa anam ağlar, <i>başkası</i> (kalanı) yalan ağlar.	Garip (<i>yabancı</i>) kim, kör o.	-
	<i>Yabancı</i> koyun kenara yatar.	

Kimlerin biz, kimlerin öteki olarak görüldüğünü anlayabilmek için *biz*, *bizim*, *onlar*, *onların* sözcüklerine de bakılmıştır. *Bizim* iki, *biz* bir atasözünde geçmektedir. "Hastalık sağlık (sayırlı) bizim için", "Ölüm dirim (kalım) bizim için", atasözlerinde *biz*, tüm insanlar anlamında, "Komşuda pişer, bize de düşer" atasözünde ise ev halkı anlamında kullanılmıştır. Atasözlerinde *onlar* ve *onların* sözcükleri geçmemektedir.

Tablo 3. *Dost* sözcüğünü içeren atasözleri

Dostun kimliği ve niteliği
Eski <i>dost</i> düşman olmaz, yenisinden vefa gelmez.
Her şeyin yenis, <i>dostun</i> eskisi.
Eski düşman <i>dost</i> olmaz (olsa da dürüst olmaz).
<i>Dost</i> (iyi <i>dost</i>) kara günde belli olur.
Düşenin <i>dostu</i> olmaz (hele bir düş de gör).
Dostun yakınlığı
Sadık <i>dost</i> akrabadan yeğdir.
Yakın (hayırlı) <i>dost</i> (komşu) hayırsız hısımdan (akrabadan) yeğdir (iyidir).
Ata <i>dostu</i> oğula mirastır.
Dost için yapılabilecek fedakarlıklar
<i>Dost dostun</i> eyerlenmiş atıdır.
<i>Dost</i> için ölmeli, düşman için dirilmeli.
Kendisi ile dost olunması önerilmeyenler
Abdalın <i>dostluğu</i> köy görününceye kadar.
Şeytanın <i>dostluğu</i> darağacına kadardır.
Deli <i>dostun</i> olacağına akıllı düşmanın olsun.
Aç ile <i>dost</i> olayım diyen peşin karnını doyursun.
Dost ile ilgili uyarılar
Açma sırrını (sırrını açma) <i>dostuna</i> , (<i>dostunun dostu</i> vardır) o da söyler <i>dostuna</i> .
Güvenme (inanma) <i>dostuna</i> , saman doldurur postuna.
Yeni <i>dosttan</i> vefa gelmez.
<i>Dost</i> (akraba) ile ye, iç, alışveriş etme.
<i>Dostluk</i> başka, alışveriş başka.
<i>Dostluk</i> kantarla, hesap (alışveriş) miskalle.
Utanma pazar, <i>dostluğu</i> (mideyi) bozar.

Bunların dışında "biz" kavramı içinde yer alabileceği düşünülen, yakın insan ilişkilerini anlatan *arkadaş*, *ahbap*, *dost* sözcüklerine ve *dostun* karşısı olarak *düşman* sözcüğüne bakıldığında şunlar dikkati çekmektedir: Arkadaşla ilgili az sayıda atasözü vardır. Bunlar, şu şekilde sıralanabilir: "Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim", "Kişi arkadaşından bellidir. / Adam ahbabından bellidir." Bu atasözlerinin hepsinin iletisi aynıdır: Kişinin kim olduğunu anlamak için arkadaşlarına bakmak gerekir. Tablo 3’te *dost* sözcüğünü içeren atasözleri sıralanmıştır. *Dostun* kimliği ve niteliğini ele alan atasözlerinde *dostun* eski olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu atasözlerine göre eski *dost* düşman olmaz, eski düşman da *dost* olmaz. Yani *dostluğun* oluşabilmesi

için uzun zaman geçmiş olması ve bu süre içerisinde dost olarak kabul edilecek kişinin güven sarsacak bir davranışta bulunmamış olması gerekir. Birinin gerçekten dostunuz olup olmadığı kötü günde belli olur. Dostun yakınlığını belirten atasözlerine göre yakın, sadık dost, akrabadan ve hayırsız hısımdan daha yakın görülmektedir. “Ata dostu oğula mirastır” sözünde de babanın (“ata” burada “baba” anlamında kullanılmıştır) dostunun oğlunun da yakını olduğu, baba dostunun çocuk için de değerli olduğu anlatılmaktadır. Bir kere dost olduğunda, dost için yapılmayacak fedakârlık yoktur. Gerekirse dost için ölünebilir. Bazı atasözlerinde kendisi ile dost olunması önerilmeyen kişilerden bahsedilmiştir. Buna göre abdal, şeytan, deli ve aç (“aç” burada “yoksul” anlamında kullanılmıştır) dost olunmayacak kişilerdir. Dostlarla ilgili uyarıların yapıldığı atasözlerinde özellikle dostlara fazla güvenilmemesi ve onlara sır verilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Dost eğer yeniyse vefasız olabileceği belirtilmiştir. Dostlarla alışveriş konusunda da birçok uyarı yapılmıştır. Bu atasözlerinde dostlarla alışveriş yapılmaması önerilir, eğer alışveriş yapılacaksa hesabın santimi santimine görülmesi gerektiği, fiyatın ve ödeme koşullarının konuşulması konusunda utanırsa, dostluğun bozulabileceği ifade edilmektedir.

Düşmanın kimliği ve düşmanla ilişkilerin nasıl olması gerektiği konusundaki tavsiyeler ve uyarılar Tablo 4’te verilmiştir. “Kazanırsan (sen) dost kazan, düşmanı anan da doğurur” ve “Sen dost kazan; düşman ocağın başından çıkar” atasözlerinde düşmanın en yakınlarımızdan, kardeşlerimizden bile çıkabileceği anlatılır. Düşmanın akıllısı, dostun delisine tercih edilir. Düşmanı küçük görmemek gerektiği vurgulanır. Atasözlerinde düşman vurulması, ya da uzak durulması gerektirir.

Tablo 4. *Düşman* sözcüğünü içeren atasözleri

Düşmanın kimliği, niteliği, yakınlığı
Kazanırsan (sen) dost kazan, <i>düşmanı</i> anan da doğurur.
Sen dost kazan; <i>düşman</i> ocağın başından çıkar.
Deli dostun olacağına akıllı <i>düşmanın</i> olsun.
Düşmana karşı yapılabilecekler
<i>Düşmanın</i> karınca ise de hor bakma.
Fıs fıstığı kırıp <i>düşman</i> gözü çıkarmalı.
Borç vermekle, <i>düşman</i> vurmakla.
<i>Düşmana</i> silah gerek, ya <i>düşmandan</i> ırak gerek.

Aile ve akrabalık terimleri yakınlık derecesi belirten sözcüklerdir. “Biz” sözcüğü ise kişinin içinde bulunduğu, ait olduğu bir grubu ifade eder. Dolayısıyla, aile ve akrabalık terimlerinin “biz” kavramı içerisine girebileceği düşünülebilir. Ancak, bu sözcükler her zaman gerçek bir yakınlığı, samimiyeti belirtmeyebilirler. Aile ve akrabalık terimlerinin geçtiği atasözleri incelendiğinde, kimlerin güvenebileceğimiz, yanlarında rahat hissettiğimiz yakınlarımız, kimlerin güvenemeyeceğimiz, temkinli yaklaşmamız ya da uzak durmamız gereken kişiler olarak anlatıldığı görülebilir.

Tablo 5. *Akraba* ve *hısım* sözcüklerini içeren atasözleri

<i>Akraba</i> ile ye iç, alışveriş etme.
Akrabanın <i>akrabaya</i> akrep etmez ettiğini.
Hayırlı komşu, hayırsız <i>akrabadan</i> iyidir.
Sadık dost <i>akrabadan</i> yeğdir.
Kardeş kardeşin (<i>hısım hısımlın</i>) ne öldüğünü ister; ne onduğunu.
Yakın (hayırlı) dost (komşu) hayırsız <i>hısımdan</i> (<i>akrabadan</i>) yeğdir (iyidir).

Tablo 5’te *akraba* ve *hısım* ile ilgili atasözleri görülmektedir. Akrabalardan kötülük gelebileceği, onların hayırsız olabileceği belirtilmektedir. Dost ile olduğu gibi, akraba ile de alışveriş

yapılmaması gerektiği anlatılmaktadır. Akrabanın ya da hısımın hayırsız olduğu durumda hayırlı komşu ve sadık dostun daha iyi olduğu söylenmektedir. Bir başka deyişle hayırlı komşu ve sadık dost, hayırsız akrabadan daha yakın, daha *bizdendir*.

Anne sözcüğü atasözlerinde yer almamakta, onun yerine *ana* sözcüğü kullanılmaktadır. Tablo 6'da *ana* ve *analık* sözcüklerinin geçtiği atasözleri verilmiştir. "Ağlarsa anam ağlar, başkası (kalanı) yalan ağlar", "Ana gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz", "Ana besler hurmayla, eloğlu karşılar yarmayla" ve "Ana, yürekten yana" örneklerinde görüldüğü gibi *ana* genellikle olumlu yansıtılmıştır. Bu atasözlerinde, bir kişiye yürekten bağlı olan, onun üzüntülerini gerçekten paylaşan kişinin *ana* olduğu ifade edilmiştir. *Ana* ile ilgili atasözlerinden ikisinde ("Aç anansa (atansa) da kaç.", "Anayı kızdan ayıran para.") paranın ve yoksulluğun üzerinde durulmuş, yoksul olması durumunda kişinin annesinden bile uzaklaşması salık verilmiştir. *Para* ya da parasızlık, *anne* ile çocuklarının arasını açabilecek bir güç olarak gösterilmiştir.

Analık ile ilgili atasözlerinde ise *analık* (üvey anne) olumsuz bir biçimde yansıtılmıştır. *Ana* ile *analık* biçiminde iki ayrı ifadenin Türkçe atasözlerinde yer alması, bu toplumda öz ya da üvey olma durumunun önemsendiğini gösterir.

Tablo 6. *Ana* ve *analık* sözcüklerini içeren atasözleri

Ana	Analık
Ağlarsa <i>anam</i> ağlar, başkası (kalanı) yalan ağlar.	<i>Analık</i> fenalık (kara yamalık).
<i>Ana</i> gibi yar olmaz, Bağdat gibi diyar olmaz.	<i>Analık</i> usta, yumağı ufak yapar; çocuklar usta, ekmeği çifte kapar.
<i>Ana</i> besler hurmayla, eloğlu karşılar yarmayla.	
<i>Ana</i> , yürekten yana.	
Aç <i>anansa</i> (atansa) da kaç.	
<i>Anayı</i> kızdan ayıran para.	
<i>Ana</i> yılan, sözü yalan, karı çiçek, sözü gerçek.	

Tablo 7'de *baba* sözcüğünün kullanıldığı atasözleri görülmektedir. *Baba* ile ilgili olumlu ifadelerde ("Babanın (atanın) sanatı oğula mirastır" ve "Oğlan atadan (babadan) öğrenir sofrayı açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi" atasözlerinde) babanın oğulun eğitimine katkısı ve ona örnek olması anlatılmaktadır. Olumsuz ifadelerde ise ("Baba oğluna bir bağ bağışlamış, oğul babaya bir salkım üzüm vermemiş" ve "Bir baba dokuz oğlu (evladı) besler, dokuz oğul (evlat) bir babayı beslemez" atasözlerinde) oğulun vefasızlığı anlatılır. "Baba eder, oğul öder" atasözü babanın hatalarının bedelini oğlunun ödemek zorunda kalabileceğini anlatır. *Baba* sözcüğünü içeren atasözlerinin çoğunda *baba* ve *oğul* eşdizimli olarak kullanılmıştır. *Baba* - kız ilişkisinden çok *baba* - oğul ilişkisi ele alınmıştır. *Oğul* sözcüğünün kullanıldığı bu atasözlerinde *oğul* yerine *evlat* sözcüğünün kullanıldığı biçimler de dikkati çekmektedir.

Tablo 7. *Baba* sözcüğünü içeren atasözleri

<i>Babanın</i> (atanın) sanatı oğula mirastır.
Oğlan atadan (<i>babadan</i>) öğrenir sofrayı açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi.
<i>Baba</i> (evlat, oğul) ekmeği zindan ekmeği, koca (er) ekmeği meydan ekmeği.
<i>Baba</i> oğluna bir bağ bağışlamış, oğul <i>babaya</i> bir salkım üzüm vermemiş.
Bir <i>baba</i> dokuz oğlu (evladı) besler, dokuz oğul (evlat) bir <i>babayı</i> beslemez.
<i>Baba</i> eder, oğul öder.

Tablo 8'de *evlat* ve *çocuk* sözcüklerini içeren atasözlerinden örnekler verilmiştir. Bu atasözlerine göre evladın iyi ya da kötü olması babayı etkiler ("İyi evlat babayı vezir, kötü evlat rezil eder"); evlat yetiştirmek zordur ("Evladın var mı, derdin var"); tek çocuk yeterlidir ("Ya evlat

bir, ya ocak kör (gerek)"); hatta daha fazla çocuk sahibi olmaktansa hiç çocuk sahibi olmamak daha iyidir. “Mal istersen bedeninden, evlat istersen belinden” ve “Çam ağacından ağıl olmaz, el çocuğundan oğul olmaz” atasözlerinde evlat edinmek ya da üvey evlat sahibi olmak, biyolojik anne-baba olmaktan daha kötü bir durum olarak gösterilmektedir. *Analık* sözcüğünün kullanıldığı atasözlerinde olduğu gibi burada da öz – üvey karşıtlığı karşımıza çıkmaktadır. Bu karşıtlık çok vurgulandığından, üvey sözcüğünün kullanıldığı atasözlerine de bakılmıştır. “Üveye etme, özünde bulursun; geline etme, kızında bulursun” atasözünde üvey – öz karşıtlığı olduğu gibi, “biz” ve “öteki” karşıtlığı da vardır. Bu atasözüne göre öz olmayan çocuk, “öteki” sayılır ve kişinin kendinden olmayana kötü davranma potansiyeli olabileceği düşünüldüğünden, bunun yapılmaması konusunda uyarıda bulunulur. “Üvey öz olmaz, kemha bez olmaz” atasözünde de ne kadar iyi davranırsa davranırsın ne kadar sevgi gösterirse gösterebilirsin, üvey annenin öz annenin yerini tutmayacağı, aynı şekilde ne kadar benimsenirse benimsensin, üvey çocuğun öz çocuk yerine geçmeyeceği iddia edilmektedir.

Tablo 8. *Evlad ve çocuk* sözcüklerini içeren atasözleri

İyi <i>evlad</i> babayı vezir, kötü <i>evlad</i> rezil eder.
<i>Evladın</i> var mı, derdin var.
Ya <i>evlad</i> bir, ya ocak kör (gerek).
Mal istersen bedeninden, <i>evlad</i> istersen belinden.
Çam ağacından ağıl olmaz, el <i>çocuğundan</i> oğul olmaz.

Çocuklarla ilgili atasözlerinde cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığına bakmak için *kız* ve *oğlan* sözcüklerinin geçtiği atasözleri de incelenmiştir. Bu atasözlerinin bir kısmı Tablo 9’da görülmektedir. Bu atasözlerine göre erkek çocuk sahibi olmak (“Oğlan olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun”) istenen bir durumken, kız çocuk sahibi olmak (“Kızın var, sizin var”, “Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün”) üzücü bir şeydir. Atasözlerinin çoğunda kız çocukları evlilikle ilişkilendirilmiştir. Atasözlerinde kız çocuklarının erken yaşta, henüz çocukken evlendirilmesi (“On beşindeki kız, ya erde gerek ya yerde”) ve kiminle evleneceği konusunda kararın ona bırakılmaması gerektiği (“Kızı gönlüne bırakırsan ya davulcuya varır (kaçar), ya zurnacıya”) ifade edilmektedir. Kızların erken yaşta evlendirilmesi bu toplumda hala sürmekte olan bir sorundur. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre (TÜİK, 2014) Türkiye’de 2012 yılında yapılan resmi evlilikler içinde 16-17 yaşında evlenen kız çocuklarının oranı % 6,7’dir ve sayıları 40.428’dir. Bu rakama resmi olmayan 16 yaş altındaki çocuk evliliklerinin dahil olmadığı düşünüldüğünde, sorunun görüldüğünden daha büyük olduğu anlaşılır. TBMM raporuna göre (TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu, 2009) erken yaşta evliliklerin sebepleri arasında toplum baskısı ve kullanılan dil de vardır. Raporda Türkçede erken yaşta evlilikleri onaylayan çok sayıda atasözünün ve deyimimin olduğuna dikkat çekilmiştir.

“Kızını dövmeyen dizini döver” atasözünde kız çocuklarına şiddet onaylanmaktadır. Tablo 9’daki diğer atasözlerinde hem oğlan hem kız çocuklarını yetiştirmenin zorluğu, çocukların anne-babalarına pek yararı olmadığı, yoksulluk zamanında oğulun anne ve babasına yardımcı olmaya bileceği, babasının yaptığı kötü işlerin sıkıntısını oğlunun yaşayabileceği anlatılmaktadır.

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). "Otherness" in Turkish and English proverbs. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

Tablo 9. *Kız ve oğlan* sözcüklerini içeren atasözleri

<i>Oğlan</i> doğuran övünsün, <i>kız</i> doğuran dövünsün.
<i>Oğlan</i> olsun deli olsun, ekmek olsun kuru olsun.
Alma soysuzun <i>kızını</i> , sürer anası izini.
Lafın azı, uzu çobana verme <i>kızı</i> , ya koyun güttürür ya kuzu.
Gelin olmayan <i>kızın</i> vebali amcası <i>oğlunun</i> boynuna.
<i>Kızı</i> gönlüne bırakırsan ya davulcuya varır (kaçar), ya zurnacıya.
On beşindeki <i>kız</i> , ya erde gerek ya yerde.
<i>Kızını</i> dövmeyen dizini döver.
<i>Kızın</i> var, <i>sızın</i> var.
<i>Oğlan</i> doğurdum, oydu beni; <i>kız</i> doğurdum, soydu beni.
<i>Oğlan</i> doğur, <i>kız</i> doğur; hamurunu sen yoğur. / <i>Oğlan</i> yetir, <i>kız</i> yetir; yine şelegeği sen götür.
Buğdayım var deme ambara girmeyince, <i>oğlum</i> var deme yoksulluğa ermeyince (düşmeyince).
Baba koruk (erik, ekşi elma) yer, <i>oğlunun</i> dişi kamaşır.

Anne, baba, kız ve erkek çocuklarla ilgili incelemenin ardından kadın - erkek arasındaki ilişkiler, eşler arasındaki ilişkilerle ilgili atasözleri incelenmiştir. Tablo 10'da *er*, *erkek*, *kadın*, *karı*, *koca* sözcüklerini içeren atasözlerinden örnekler verilmiştir. Atasözlerinde erkekler çalışıp kazanan, koruyup kollayan, kadınlar itaat eden kişilerdir. Kadın, bazı atasözlerinde dişiliğiyle erkeği baştan çıkaran şeytana benzetilir. "Karı-koca bir sözle yakın, bir sözle uzaktır" atasözünde kadın ve erkeğin birbirlerine bağlılık sözü vermesiyle karı - koca oldukları, bu bağın kalmadığını söylemeleriyle birbirleri için bir yabancı olabilecekleri anlatılır. "Kadın kocasının çarığı, anasının sarığıdır" ile kadının, annesi için baş üstünde tutulan, çok değerli bir insan olmasına rağmen, kocası için değersiz olduğu anlatılır. Yalnızca bir atasözünde kadının yakınlığından bahsedilir. "Ağızdan burun yakın, kardeşten karın."

Tablo 10. *Er*, *erkek*, *kadın*, *karı* ve *koca* sözcüklerini içeren atasözleri

Arı gibi <i>eri</i> olanın dağ kadar yeri olur.
Avradı <i>eri</i> saklar, peyniri deri.
<i>Erine</i> göre bağla başını, tencerene göre kaynat (pişir) aşını. / <i>Kocana</i> göre bağla başını, harcına göre pişir aşını.
<i>Erkeğin</i> şeytanı <i>kadın</i> (<i>karı</i>). / <i>Kadın</i> <i>erkeğin</i> şeytanıdır.
Dişi köpek kuyruğunu sallamayınca, <i>erkek</i> köpek ardına düşmez. / Dişi yalanmazsa <i>erkek</i> dolanmaz. / Kancık yalanmadan <i>erkek</i> dolanmaz.
Gece yağar gündüz açar, yıl düzgünlüğü; <i>erkek</i> söyler <i>kadın</i> susar, ev düzgünlüğü.
Gündüz yağar gece açar, yıl bozgunluğu; <i>kadın</i> söyler <i>erkek</i> susar, ev bozgunluğu.
<i>Kadının</i> fendi erkeği yendi.
<i>Kadının</i> şamdani altın olsa mumu dikecek erkektir.
<i>Kadın</i> kocasını isterse vezir, isterse rezil eder.
<i>Kadın</i> var arpa ununu aş eder; <i>kadın</i> var buğday ununu keş eder.
<i>Kadın</i> kocasının çarığı, anasının sarığıdır.
<i>Karı-koca</i> bir sözle yakın, bir sözle uzaktır.
Ağızdan burun yakın, kardeşten <i>karın</i> .

Tablo 11'de *gelin*, *kaynana*, *amca*, *dayı*, *teyze*, *elti* ve *görümce* sözcüklerini içeren atasözleri görülmektedir. Bu atasözlerinde gelin, mecbur kalındığında iyi geçinilmesi gereken bir kişidir. Gelin, asıl niyetini bir süre saklayabilir. Kaynana – gelin ilişkisi ile ilgili olumsuz ifadeler vardır. Amca ve dayı, beklenen ilgiyi göstermeyen ve beklenen yardımı yapmayan kişiler olarak gösterilmiştir. Eltilerin birbirlerinden uzak olduğu, birbirleriyle anlaşamadığı, görümcelerin gelinlerle kavga ettiği anlatılmaktadır. Bu atasözlerinde yalnızca teyze için yakınlık belirten, olumlu bir ifade kullanılmıştır: "Teyze, ana yarısıdır." Teyze dışındaki akrabalarla ilgili hep olumsuz ifadeler

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). Türkçe ve İngilizce atasözlerinde “ötekilik”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

kullanılmıştır. Akrabalık belirten sözcükler, bir yakınlık derecesi belirtmelerine rağmen, atasözlerinin içeriğine bakıldığında bu kişilerin o kadar da yakın olmadığı, “biz” değil, “öteki” kavramı içinde yer aldığı düşünülebilir.

Tablo 11. *Gelin, kaynana, amca, dayı, teyze, elti ve görünce* sözcüklerini içeren atasözleri

Kaldın mı oğul eline, müdara eyle <i>geline</i> .
Sarmısağı <i>gelin</i> etmişler, kırk gün kokusu çıkmamış.
<i>Kaynana</i> öcü, oğlu cici.
<i>Kaynana</i> pamuk ipliği olup raftan düşse <i>gelinin</i> başını yarar.
<i>Amcam (emmim) dayım</i> herkesten (hepsinden) aldım payım.
<i>Teyze</i> , ana yarısıdır.
<i>Elti eltiye</i> eş olmaz, arpa unundan aş olmaz.
Kuma (ortak) gemisi yürümüş, <i>elti</i> gemisi yürümemiş.
<i>Elti eltiden</i> kaçar, <i>görümceler</i> bayrak açar.

Akrabalık ilişkilerinden sonra atasözlerinde komşuların nasıl yansıtıldığına bakılmıştır. Komşu ile ilgili atasözlerinde olumlu - olumsuz ifadeler ve uyarılar vardır (Tablo 12). Komşu önemlidir ve iyiyse akrabadan daha yakındır. Komşuluk genellikle istenen bir şeydir. Ancak “Kurda konuk (komşu) giden, köpeğini yanında götürür” ve “Yaman komşu, yaman avrat, yaman at; birinden göç, birin boşa, birin sat” atasözlerinde kötü komşulara karşı temkinli olmak ve mümkünse onlardan uzaklaşmak gerektiği vurgulanmıştır.

Tablo 12. *Komşu* sözcüğünü içeren atasözleri

Ev alma, <i>komşu</i> al.
Hayırlı <i>komşu</i> , hayırsız akrabadan iyidir.
Gülme <i>komşuna</i> , gelir başına.
<i>Komşu komşunun</i> külüne (tütününe) muhtaçtır.
<i>Komşu</i> kızı almak, kalaylı kaptan (tastan) su içmek gibidir.
Kurda konuk (<i>komşu</i>) giden, köpeğini yanında götürür.
Yaman <i>komşu</i> , yaman avrat, yaman at; birinden göç, birin boşa, birin sat.

Tablo 13’te *misafir* ve *konuk* sözcüklerinin kullanıldığı atasözleri görülmektedir. Türkler misafirperverlikleriyle bilinirler ancak “Köylü, misafir kabul etmeyiz demez, konacak konak yoktur der”, “Misafir misafiri (dilenci dilenciyi) istemez (sevmez), ev sahibi ikisini de” ve “Misafir üç gün misafirdir” atasözlerine göre misafir bazen (özellikle de uzun süre kalacaksa) istenmeyebilir.

Tablo 13. *Misafir* ve *konuk* sözcüklerini içeren atasözleri

<i>Misafir</i> kısmeti ile gelir.
Köylü, <i>misafir</i> kabul etmeyiz demez, konacak konak yoktur der.
<i>Misafir misafiri</i> (dilenci dilenciyi) istemez (sevmez), ev sahibi ikisini de.
<i>Misafir</i> üç gün misafirdir.
Kurda <i>konuk</i> (komşu) giden, köpeğini yanında götürür.

Sosyoekonomik durumla ilgili olarak *zengin, fakir, yoksul, züğürt* sözcüklerinin kullanıldığı atasözleri Tablo 14’te verilmiştir. Bu atasözlerinde yoksullara değer verilmediği (“Adamın (insanın) kötüsü olmaz, meğer züğürt ola”) ve onlardan sakınılması gerektiği (“Devletliye dokun geç, fukaradan sakın geç”) söylenmektedir.

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). "Otherness" in Turkish and English proverbs. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

Tablo 14. *Zengin, fakir, yoksul ve züğürt* sözcüklerini içeren atasözleri

<i>Zengin</i> giyerse sağlıcakla, <i>fakir</i> giyerse nerden buldu ki derler.
Devletliye dokun geç, <i>fukaradan</i> sakın geç.
<i>Zengin</i> ateş dökecek olsa <i>fukara</i> götünü saksı eder.
Borçsuz çoban <i>yoksul</i> beyden yeğdir.
Adamın (insanın) kötüsü olmaz, meğer <i>züğürt</i> ola.

Çeşitli topluluklar bakımından atasözleri incelendiğinde (Tablo 15), "Çingeneye beylik vermişler, önce babasını asmış (kesmiş)" ve "Acemi nalbant Kürt (gavur, ahmak) eşeğinde (öğrenir, usta olur) dener kendini" örneklerine bakıldığında, Çingene, Kürt ve gayrimüslimlerin toplumun ötekileri olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 15. Çeşitli toplulukları belirten sözcükleri içeren atasözleri

<i>Çingene</i> ye beylik vermişler, önce babasını asmış (kesmiş).
Acemi nalbant <i>Kürt</i> (gavur, ahmak) eşeğinde (öğrenir, usta olur) dener kendini.
Kırk yıllık Kani (<i>Müslüman</i> özel adı), olur mu Yani (<i>Hristiyan</i> özel adı)?
<i>Gavurun</i> ekmeğini yiyen <i>gavurun</i> kılıcını çalar.

Engellilerle ve dış görünüşle ilgili sözcükleri içeren atasözleri Tablo 16'dadır. Değersiz, kötü kimselerle ilişki kuranların kötü huylar edindiğini anlatmak için kullanılan "Körle yatan şaşı kalker", "Topalla gezen aksamak öğrenir" gibi atasözlerinde bu kişiler, olumsuz bir biçimde yansıtılmışlardır. Atasözlerine dayanarak bu kişilerin, toplumun ötekileri olduğu düşünülebilir.

Tablo 16. Engellilerle ve dış görünüşle ilgili sözcükleri içeren atasözleri

Baz bazla, kaz kazla, <i>kel</i> tavuk <i>topal</i> horozla.
<i>Kele</i> kösedan yardım olmaz.
Dazlayan (kusur bulup beğenmemek.) daza düşer, <i>kel</i> başlı kıza düşer.
İyilik et <i>kele</i> , övünsün ele.
<i>Kel</i> kız teyzesinin saçıyla övünür.
<i>Kelin</i> ayıbını takke örter.
<i>Keller</i> (ile) <i>yağır</i> lar, birbirini ağırılar.
<i>Sağır</i> lar birbirini ağırılar.
<i>Kel</i> ölür sırma saçlı olur, <i>kör</i> ölür badem gözlü olur. / <i>Kör</i> ölür badem gözlü olur, <i>kel</i> ölür sırma saçlı olur.
Bitli (kurtlu, çürük) baklanın <i>kör</i> alıcısı olur.
Garip (yabancı) kim, <i>kör</i> o.
<i>Kör</i> ler memleketinde <i>şaşı</i> lar padişah (baş) olur.
<i>Körle</i> yatan <i>şaşı</i> kalker.
Ağzı eğri, gözü <i>şaşı</i> ensesinden (arkasından) belli olur (bellidir).
Sağır işitmez (duymaz) uydurur (yakıştırır).
<i>Topalla</i> gezen, aksamak öğrenir.
Göç dönüşü <i>topal</i> eşek öne geçer.
<i>Kötürümden</i> <i>aksak</i> , hiç yoktan torlak yeğdir.

4.2. İngilizcede başkaları ile ilgili sözcükleri içeren atasözleri

İngilizcede diğerleri ile ilgili (*other(s)* sözcüğünün kullanıldığı) yalnızca iki atasözü vardır. Türkçedeki gibi başkalarına karşı temkinli olmayı, başkalarına güvenmemeyi öğütleyen atasözü yoktur (Tablo 17).

Tablo 17. *Other(s)* sözcüğünü içeren atasözleri

One half of the world does not know how the <i>other</i> half lives. (Dünyanın bir yarısı, diğer yarısının nasıl yaşadığını bilmez. Zengin fakirin halinden anlamaz. Tok açın halinden anlamaz.)
Do unto <i>others</i> as you would they should do unto you. (Sana yapılmasını istemediğini başkasına yapma.)

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). Türkçe ve İngilizce atasözlerinde “ötekilik”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

İngilizce atasözlerine göre (Tablo 18) bazen en iyi arkadaşların bile ayrılması gerekebilir; gerçek arkadaş kötü günde yanında olandır; düşmanı küçümsemek gerekir.

Tablo 18. *Friend* ve *enemy* sözcüklerini içeren atasözleri

The best of <i>friends</i> must part. (En iyi arkadaşlar bile ayrılır.)
The <i>enemy</i> of my <i>enemy</i> is my <i>friend</i> . (Düşmanımın düşmanı dostumdur.)
A <i>friend</i> in need is a <i>friend</i> indeed. (Dost kara günde belli olur. İyi dost kötü günde belli olur.)
If you have to live in the river, it is best to be <i>friends</i> with the crocodile. (Nehirde yaşamak zorundaysan en iyisi timsahla dost olmaktır.)
Short reckonings make long <i>friends</i> . (Yakın dostlardan alınan borçların hemen ödenmesi gerekir.)
There is no little <i>enemy</i> . (Düşmanın küçüğü olmaz.)

İngilizce aile ve akrabalık sözcüklerini içeren atasözleri Türkçedekiler kadar çok sayıda ve çeşitli değildir. *Family* (aile) sözcüğünü içeren yalnızca bir atasözü vardır: “The family that prays together stays together” (“Birlikte dua eden aile birbirinden ayrılmaz”). Anne ile ilgili iki, baba ile ilgili üç atasözü vardır ve bu atasözlerinde olumsuz bir ifadeye rastlanmamıştır. Çocukla ilgili de az sayıda atasözü vardır. Bunlardan yalnızca birinde olumsuz bir öğüt vardır: “Spare the rod and spoil the child.” (Türkçedeki karşılığı: “Kızını dövmeyen dizini döver.) Türkçeden farklı olarak çocuğun öz ya da üvey olması üzerinde durulmamıştır. Üvey-çocuk, üvey anne-baba atasözlerinde geçmemektedir. Kız çocuk anlamına gelen *daughter* sözcüğü yalnızca bir atasözünde geçmektedir. Bu atasözünde kız çocuğun annesi ile benzerliği vurgulanmıştır. Türkçede erkek çocuk sahibi olmak övünülecek bir şey olarak anlatılırken, İngilizcede böyle bir ayrıma rastlanmamıştır.

Tablo 19. *Family, mother, father, child, children, son, daughter* sözcüklerini içeren atasözleri

The <i>family</i> that prays together stays together. (Birlikte dua eden aile birbirinden ayrılmaz.)
Praise the <i>child</i> , and you make love to the <i>mother</i> . (Çocuğu öv, böylece annesiyle sevişebilirsiniz.)
The <i>child</i> is the <i>father</i> of the man. (Çocuk adamın babasıdır.) (Bireyin kişiliği çocukluğunda şekillenir. İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur.)
It is a wise <i>child</i> that knows its own <i>father</i> . (Bu, kendi babasını bilen akıllı bir çocuktur.) (Sözkonusu çocuğun gayrimeşru olabileceğini ima edilmektedir.)
It takes a whole village to bring up a <i>child</i> . (Bir çocuk büyütme için koca bir köy gerekir.)
Spare the rod and spoil the <i>child</i> . (Kızını dövmeyen dizini döver.)
<i>Children</i> should be seen and not heard. (Büyükler dururken küçüğe söz düşmez.)
My <i>son</i> is my <i>son</i> till he gets him a <i>wife</i> . (Benim oğlum, bir kadınla evleninceye kadar benim oğlumdur.)
Like <i>father</i> , like <i>son</i> . (Babasının oğlu. Armut dibine düşer.)
Like <i>mother</i> , like <i>daughter</i> . (Armut dibine düşer. Kızlar annelerine çekermiş. Anasına bak kızını al.)

Tablo 20’de, İngilizcede *woman* (kadın), *women* (kadınlar), *man* (adam), *men* (adamlar), *wife* (karı) ve *husband* (koca) sözcüklerini içeren atasözleri görülmektedir. Kadının yeri ev olarak tasvir edilmiştir: “A woman’s place is in the home” (“Kadının yeri evdir”). Kadınların dış görünüşü önemlidir: “Never choose your women or your linen by candlelight” (“Kadınını ve çamaşırını asla mum ışığında seçme”). Adam ile ilgili kullanımların (*man, men*) çoğu kişi(ler), insan(lar) anlamındadır.

Sister (abla), *brother* (ağabey), *cousin* (kuzen), *nephew* (yeğen), *niece* (yeğen), *uncle* (amca, dayı), *aunt* (hala, teyze), *father-in-law* (kayınbaba), *mother-in-law* (kayınvalide) sözcükleri İngilizce atasözlerinde geçmemektedir. Akrabalık ilişkileriyle ilgili birçok sözcük atasözlerinde bulunmamaktadır. Bu durum, kültürel olarak İngiliz / Amerikan kültürü ile Türk kültüründe aile ve akrabalık bağlarına verilen önemin farklı oluşundan kaynaklanabilir.

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). "Otherness" in Turkish and English proverbs. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

İngilizcede komşu ve misafir ile ilgili atasözleri de az sayıdadır. "Good fences make good neighbours" (İyi çitler iyi komşular sağlar) atasözünde, eğer saygı ve mesafe olursa iyi komşu olunabileceği anlatılmaktadır. "Fish and guests smell after three days" (Balık ve misafirler üç günden sonra kokar) sözü ile misafirliğin en fazla üç gün olması gerektiği, üç günden uzun süren misafirliğin rahatsız edici olduğu anlatılmıştır.

Tablo 20. *Woman, women, man, men, wife ve husband* sözcüklerini içeren atasözleri

A woman's place is in the home. (Kadının yeri evidir.)
A woman and a ship ever want mending. (Bir kadın ve bir gemi her zaman tamir ister.) (Her ikisini de donatmanın zor olduğu ima edilmektedir.)
A woman's work is never done. (Bir kadının işi asla bitmez.)
Never choose your woman or your linen by candlelight. (Kadını ve çamaşırını asla mum ışığında seçme.) (Zayıf ışıkta görünen çekiciliğin aldatıcı olduğuna dair bir uyarı.)
Dead men don't bite. (Ölüler ısırılmaz.)
Dead men tell no tales. (Ölüler masal anlatmaz.) (Ölüler konuşmaz. Ölüler sır vermez.)
If you would be happy for a week take a wife. (Bir hafta mutlu olmak istiyorsan bir kadınla evlen.)
A deaf husband and a blind wife are always a happy couple. (Sağır bir koca ve kör bir karı her zaman mutlu bir çifttir.)
He that will thrive must first ask his wife. (Başarılı olacak kişi önce karısına sormalıdır.)
The husband is always the last to know. (Koca, her zaman en son bilendir.)

İngilizcede fakir ve zengin ayrımıyla ilgili fazla atasözü yoktur. Ancak bir atasözünde adaletin zengin ve fakir için farklı işlediği ifade edilmiştir: "One law for the rich and another for the poor" (Zenginler için bir yasa, yoksullar için başka bir yasa).

Engellilerle ve dış görünüşle ilgili sözcüklere bakıldığında *bald* (kel), *lame* (topal), *disabled* (engelli), *cripple* (sakat), *squint* (şaşı) sözcüklerinin İngilizce atasözlerinde kullanılmadığı görülmüştür. *Blind* (kör) ve *deaf* (sağır) sözcükleri kullanılmaktadır (Tablo 21).

Tablo 21. *Blind ve deaf* sözcüklerini içeren atasözleri

A blind man's wife needs no paint. (Kör bir adamın eşinin boyaya ihtiyacı yoktur.)
A deaf husband and a blind wife. (Sağır bir koca ve kör bir eş.)
There's none so blind when the blind lead the blind in the country of the blind. (Körlerin körleri yönettiği körler ülkesinde kimse çok kör değildir.)
There's none so deaf as those who will not hear. (Hiç kimse duymak istemeyenler kadar sağır değildir.)

İngilizce atasözlerindeki topluluk adlarından en sık kullanılanı *English* (İngiliz) sözcüğüdür. Diğer topluluk adları ise *Frenchmen* (Fransız), *Indian* (Kızılderili) ve *Greek* (Yunan) adlarıdır. Bu topluluklardan, genellikle olumsuz bir biçimde bahsedilmiştir (Tablo 22).

Tablo 22. Topluluk adlarını içeren atasözleri

The English are a nation of shopkeepers. (İngilizler esnaf bir millettir.)
One Englishman can beat three Frenchmen. (Bir İngiliz üç Fransız döver.)
An Englishman's house is his castle. (Bir İngilizin evi onun kalesidir.)
An Englishman's word is his bond. (Bir İngilizin sözü onun senetidir.)
The only good Indian is a dead Indian. (Tek iyi Kızılderili, ölü Kızılderilidir.)
When Greek meets Greek, then comes the tug of war. (Yunan, Yunanla karşılaşınca çekişme başlar.)

5. Sonuç

Türkçede başkaları ile ilgili çok sayıda atasözü vardır. *El*, insana zarar verebilecek, dikkat edilmesi gereken kişiler olarak yansıtılmıştır. *Başkası* ve *el*, derdimize gerçekten üzülmeyen ki-

şileri anlatmakta, *yabancı* ise toplumun içine kabul edilmemektedir. İngilizcede başkalarıyla, ötekilerle ilgili birkaç atasözü vardır fakat bunlar Türkçedeki gibi başkalarına karşı temkinli olmayı, onlara güvenmemeyi öğütlemezler. Dost, eğer hayırlı ise Türkçe atasözlerinde akrabadan daha yakındır, daha *bizdendir* ancak ne kadar yakın olursa olsun, dostlara sır vermemek ve onlarla alışveriş yapmamak gerektiği konusunda atasözleri bizi uyarmaktadır. İngilizce atasözlerinde dostlarla ilgili bir uyarı yoktur. Her iki dilde de düşmanın küçümsenmemesi gerektiği söylenmektedir. Türkçe atasözlerinde düşmanın içimizden, en yakınlarımızdan, kardeşlerimizden bile çıkabileceği ifade edilmektedir. İngilizce atasözlerinde kardeşler, aile bireyleri olası düşman olarak tanımlanmamıştır. Türkçede hısım ve akrabanın kötülük yapabileceği ve onlarla alışveriş yapmamak gerektiği ifade edilirken İngilizcede böyle bir uyarı yoktur. Türkçe atasözlerinde anne, çocuğuna yürekten bağlı olan, onun üzüntülerini paylaşan kişidir. Ancak üvey anne “fenalık” olarak yansıtılmıştır. İngilizce atasözlerinde öz ve üvey anne ayırımı yapılmamıştır. Aynı şekilde Türkçe atasözlerinde çocuğun üvey değil öz olması gerektiği anlatılırken, İngilizcede atasözlerinde öz ya da üvey olma durumu bu denli önemszenmemiştir. Türkçe atasözlerinde baba, oğluna örnek olan kişidir. Oğlu ise vefasız olabilir; babasına maddi olarak beklediği desteği vermeyebilir. İngilizce atasözlerinde ise böyle bir uyarı yoktur; yalnızca baba ile oğulun benzerliğinden bahsedilmiştir.

Türkçe atasözlerine göre kız çocuk sahibi olmak üzüntü verici bir durum, erkek çocuk sahibi olmak övünülecek, istenen bir durumdur. İngilizce atasözlerinde çocuklar arasında böyle bir farklılık yoktur. Türkçe atasözlerinde kız çocukları evlilikle ilişkilendirilirken, İngilizce atasözlerinde böyle bir durum yoktur. Türkçe atasözlerinde kadın genellikle bir erkeğin himayesine girmesi ve itaatkar olması beklenen kişidir. İngilizce atasözlerine göre de kadının yeri evidir. Türkçede gelin, kaynana, amca, dayı, elti ve görümce sözcüklerini içeren atasözlerinde kişiler arası ilişkilerle ilgili çeşitli olumsuzluklar ele alınmıştır. Yalnızca teyzenin, anne gibi yakın olduğu belirtilmiştir. Türkçe atasözlerinde geçen birçok akrabalık terimi İngilizce atasözlerinde bulunmamaktadır. Bu durum, akrabalık bağlarının kültürdeki yerinin İngilizler/Amerikalılar için farklı, Türkler için farklı oluşundan kaynaklanabilir. Komşu ve misafir ile ilgili Türkçe atasözleri daha çoktur. Türkçede hayırlı komşu, hayırsız akrabadan daha yakın olarak tanımlanırken İngilizcede komşu ile mesafenin önemi belirtilir.

Misafirlik, her iki kültürde de üç günlüktür. Türkçe atasözlerinde fakirlerden uzak olmak gerektiği öğütlenirken İngilizcede böyle bir öneri yoktur. Ancak her iki dilde de yoksulluğun dezavantajlarını vurgulayan atasözleri mevcuttur. Türkçede engelliler ve dış görünüşle ilgili sözcüklerin geçtiği çok sayıda atasözü vardır ve bu kişiler genellikle olumsuz biçimde yansıtılmaktadır. İngilizcede ise bu tür sözcükleri içeren çok az sayıda atasözü vardır. Türkçede ve İngilizcede farklı topluluklarla ilgili olumsuz ifadeler vardır. Türkçe atasözlerinde Çingene, Kürt ve gayrimüslimler, İngilizcede ise Fransız, Kızılderili ve Yunan olumsuz olarak yansıtılmıştır.

Bu sonuçlar öteki kavramı ve dile yansıyan kültür açısından yorumlandığında şunlar söylenebilir: Türkçede, İngilizce ile karşılaştırıldığında başkaları ile ilgili sözcükleri içeren daha fazla atasözü vardır. Bu, Türklerin başkalarını daha çok önemseydiğini gösteriyor olabilir. Türkçede başkaları, bizden uzak, derdimizi paylaşmayan, mesafe olarak çok uzağımızda olmasa da gerçek samimiyet açısından uzakta olanlar, “biz” kavramı içinde yer almayanlardır ve onlara karşı temkinli olmak önerilmektedir. Dikkat çeken nokta, İngilizce ile karşılaştırıldığında, Türkçe atasözlerinde birçok insana karşı güvensizlik aşılmasıdır. Bazılarından kötülük gelebileceği, bazılarından beklenen yardımın gelmeyeceği ifade edilmiştir. Bunlar arasında dost, komşu, kardeşler,

aiile bireyleri ve akrabalar, (üvey ise) anne, oğul, kız yani "biz" biz kavramı içerisinde yer alabilecek kişiler de vardır. Baba ile oğul, anne ile kız arasında maddi sorunlar olabileceği belirtilmiş; dostlarla ve akrabalarla parasal konularda sorun çıkabileceğinden alışveriş yapılmaması önerilmiş; yoksullardan (anne, baba ya da dost olsa bile) uzak durmak önerilmiştir. Türkçe atasözlerine göre yoksullar, üvey evlatlar, kız çocukları, kadınlar, engelliler, Çingene, Kürt ve gayrimüslimler ötekidir. İngilizce atasözlerinde de zenginlerin, yoksulların halinden anlamadığı, çocukların terbiyesi için gerekirse şiddet kullanılabileceği, kadınların yerinin ev olduğu söylenmesine rağmen bu kişiler için Türkçedeki kadar yoğun bir ötekileştirme yapılmamıştır. İngilizcede ötekiler genellikle Kızılderililer, Yunanlar ve Fransızlardır.

Kaynakça

- Agiş, F. D. (2007). *A comparative cognitive pragmatic approach to the Judeospanish and Turkish proverbs and idioms that express emotions* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Akpınar, M. (2010). *Deyim ve atasözlerinin yabancılarla Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine bir araştırma* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Aksan, D. (1977). *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim I*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2015). *Türkçeye Yansıyan Türk Kültürü* (3. Baskı). Ankara: Bilgi.
- Aksoy, Ö. A. (2015). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I: Atasözleri Sözlüğü* (7. Baskı). İstanbul: İnkılap.
- Al-Salemi, A. A. A. (2017). *Yemen ve Türkiye'de kullanılan atasözleri (aile-akrabalık) arasındaki benzerlikler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye.
- Aydinoğlu, N. (2015). Kadın ve dil. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 217-230.
- Bauman, Z. (1991). *Modernity and Ambivalence*. Cambridge: Polity.
- Beğenmez, N. M. (2013). *Atasözlerinde günlük hayat* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, Türkiye.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon, Türkiye.
- Çakmakçı, C. C. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe Öğretiminde Kavram Geliştirme Açısından atasözleri ve deyimler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak, Türkiye.
- Dabbagh, A. ve Noshadi, M. (2015). An interpretation of the significance of 'time': the case of English and Persian proverbs. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(12), 2581-2590. doi: <http://dx.doi.org/10.17507/tpls.0512.20>
- Düşmez, Ö. A. (2014). *Türk atasözlerinde geçen hayvan adlarına göre kavram profilleri (Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler adlı eser örneğinde)* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana, Türkiye.
- El. (t.y.). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük* içinde. Erişim tarihi: 20.05.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b0196576df700.37627774
- Eser, İ. (2012). *Türk Dil Kurumunun Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'ndeki dini motifler* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, Türkiye.
- Eyüpoğlu, A. (2017). *Kazan-Tatar Türkçesi ile Özbek Türkçesinde hayvan adları ile kurulan atasözlerinin karşılaştırmalı incelemesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi, Ordu, Türkiye.
- Gülpınar, A. (2016). *Türkçe atasözleri ve deyimlerin insan hakları bakımından değerlendirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.

Kurtoğlu Zorlu, Ö. (2018). Türkçe ve İngilizce atasözlerinde “ötekilik”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 4(3), 483-500.

- Gürsu (2009). *Kazak Türkçesi'ndeki ve Türkiye Türkçesi'ndeki atasözlerinin karşılaştırmalı biçimde incelenmesi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye.
- Güven, A. Z. ve Halat, S. (2015). Idioms and proverbs in teaching Turkish as a foreign language; “İstanbul, Turkish teaching books for foreigners” sample. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 1240-1246.
- Güvenç, B. (2016). *İnsan ve Kültür* (13. Baskı). İstanbul: Boyut.
- Karadağ, Ö. (2013). Türkiye Türkçesi atasözlerinde çocuk ve çocukluk. *Milli Folklor*, 25(98), 109-124.
- Küçük, S. (2004). Türk atasözü ve deyimlerinde halk ve topluluk isimleri. *Bilig*, 28, 31-42.
- Özdemir, A. (2014). *Türkmen Türkçesi ve Türkiye Türkçesindeki at ile ilgili atasözleri üzerine mukayeseli bir inceleme* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum, Türkiye.
- Öteki. (t.y.). *Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük* içinde. Erişim tarihi: 20.05.2018, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5b0196576df700.37627774
- Pasin, G. (2017). *Sosyal psikolojik açıdan toplumsal cinsiyet ve atasözleri: erkek egemen cinsiyetçiliğin Türk atasözlerine yansımaları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çağ Üniversitesi, Mersin, Türkiye.
- Pourhossein, S. (2016). *Animal metaphors in Persian and Turkish proverbs: a cognitive linguistic study* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Rusieshvili, M. ve Gözpinar, H. (2014). Similar and unique in the family: how to raise children (using examples of Turkish and Georgian proverbs relating to children). *Journal of Language and Linguistic Studies*, 10(1), 67-77.
- Schnapper, D. (2005). *Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki ile İlişki* (Çev. A. Sönmezay.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Speake, J. (Ed.). (2008). *Oxford Dictionary of Proverbs* (5. baskı). New York: Oxford University Press.
- Staszak, J. F. (2008). *Other/otherness*. Erişim tarihi: 20.05.2018, <http://www.unige.ch/sciences-societe/geo/files/3214/4464/7634/OtherOtherness.pdf>
- Şengül, A. (2007). Edebiyatta ötekilik meselesi ve Türk edebiyatında öteki. *Karadeniz Araştırmaları*, 15(1), 97-116.
- TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu. (2009). *Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair rapor*. Erişim tarihi: 29.05.2018, https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf
- TÜİK. (2014). *Çocuk gelinlere ilişkin kamuoyu duyurusu*. Erişim tarihi: 28.05.2018, http://www.tuik.gov.tr/duyurular/duyuru_1591.pdf?utm_source...utm
- Wang, J. ve Jia, J. (2016). Analysis of symbolic meanings between Chinese and English food proverbs from the perspective of cultural linguistics. *Journal of Language Teaching and Research*, 7(2), 415-419, doi: <http://dx.doi.org/10.17507/jltr.0702.24>
- Weber, E. U., Hsee, C. K. ve Sokolowska, J. (1998). What folklore tells us about risk and risk taking: cross-cultural comparisons of American, German, and Chinese proverbs. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 75(2), 170-186.
- Yeraliyev, Z. (2015). *Kazak Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde yakın akrabalık isimleri ile kurulan atasözleri üzerine bir inceleme denemesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara, Türkiye.
- Yurtbaşı, M. (2015). Learning about “family relations” in Turkey through proverbs. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 4(4), 31-37.

"Otherness" in Turkish and English proverbs

Özlem Kurtoğlu Zorlu

Submission Date: 24 / 05 / 2018

Accepted Date: 01 / 07 / 2018

Extended abstract in English

As language reflects a society's culture, analyzing a language may give a researcher many clues about that society. Proverbs, which are oral literature products, tell us about a society's history, life-style, worldview, beliefs, traditions, social events, rules, etc. Therefore, by analyzing proverbs of different languages, one can learn about these cultures.

There are many studies about Turkish proverbs. Emotions, animal names and metaphors, religious motifs, daily life, social relationships, children, women and men, names of peoples in Turkish proverbs are investigated. Most of them are comparative studies, in which the proverbs in different dialects of Turkish are compared. Comparative studies on English proverbs are about the concepts of time, risk and food. English (American) proverbs are compared to Persian, German, and Chinese proverbs in these studies. There are no studies that compare Turkish and English proverbs in terms of the concept of *otherness*.

The aim of this study is to investigate English and Turkish proverbs related to the concept of *otherness* to identify similarities and differences between these two languages and cultures. For this purpose, lists of words used in proverbs are obtained from Turkish and English proverb dictionaries. Content words related to the concept of *otherness* such as "başkası", "el", "eloğlu", etc. in Turkish and "other(s)" in English and are selected. Then, proverbs including these words are compared to identify the worldview conveyed by these languages. Another analysis is made on words about social relations such as relationships with family members, relatives, friends and enemies and people with different socio-economic status to understand who are considered as *others* in these languages and what the recommended behaviors towards these people are.

Findings indicate that in Turkish idioms, words about others ("el", "eloğlu", "başkası") are more frequently used when compared to their English equivalents. They have also negative connotations. Turkish proverbs reflect others as people who may be harmful and they recommend people to be careful about others. They suggest not trusting them. However, English proverbs do not warn us against others.

Proverbs containing the word "friend" in Turkish warn us about our friends and tell us not to trust them so much. Proverbs containing the word "enemy" in Turkish state that even our sister or brother may be our enemy. English proverbs do not reflect friends as unreliable people. In both languages, proverbs warn us about our enemies and tell us not to disdain them.

In Turkish, there are lots of proverbs that include words about family and relatives. In English, there are not many. All Turkish proverbs about relatives warn us about our relatives. In English there aren't any proverbs that contain the word "relative". In Turkish proverbs about children, it is emphasized that one should have a child of his own. In other words, in Turkish proverbs, stepchildren are seen as *others*. In English, there is not such a distinction between one's biological child and a stepchild. According to Turkish proverbs, having a daughter is a sad situation whereas having a son is desirable. In English proverbs, there is not such a distinction. In Turkish proverbs,

girls are associated with marriage. In English proverbs, girls are just children and there is nothing about marriage in the context of these proverbs. In Turkish proverbs, girls are *others*.

Socio-economic situation is also important in Turkish proverbs. The poor are described as people that we should stay away from. English proverbs do not give such advice. However, both languages include proverbs that emphasize the disadvantages of poverty.

The analysis on the word “guest” indicates that the ideal period of time for a guest to stay is three days in both languages. The number of Turkish proverbs about neighbors is higher than the ones in English. In Turkish, neighbors are closer than relatives but in English, it is better to have some distance from neighbors. Proverbs in both languages include some negative expressions about some peoples such as Gypsies (in Turkish) and Indians (in English). In Turkish, there are lots of proverbs about people with disabilities and people who are bald, and these people are described negatively. In English, there are only a few proverbs about them.

In Turkish proverbs, there are many negative expressions about others. The recommended behavior towards others is not to trust them. Turkish proverbs tell us not to trust our friends, relatives, and even our family members. English proverbs do not warn us about those people.

Depending on these findings, it can be concluded that Turkish and English societies have some differences in terms of their approach to other people. Turkish society seems to pay more attention to what others do or think. It is difficult to trust others in this society. However, English society is not concerned about others so much. In Turkish proverbs, the poor, step-children, girls and daughters, women, people with disabilities, Gypsies, Kurds and non-Muslims are considered as others. In English proverbs, Indians, Greeks and Frenchmen are obviously seen as others.